

5. Культурно-просвітницька домінанта є потужним засобом, що впливає на різні види правосвідомості й дає змогу змінити ставлення суспільства до питання збереження лісів України. Вона виявляється в діяльності управлінських структур, які узгоджують рішення про віднесення тих чи інших лісових масивів до об'єктів природно-заповідного фонду, що дозволило збільшити їх частку в лісовому фонді до 14%.

1. *Генсірук С.А.* Ліси України. – Львів: Наук. т-во ім. Т. Г. Шевченка, 2002. – С. 237.
2. *Генсірук С.А., Бондар В.С.* Лісові ресурси України, їх охорона і використання. – К.: Наукова думка, 1973. – С. 238.
3. *Сталинский план преобразования природы.* Великие стройки коммунизма: Сб. док. – М.: Гос. издат. полит. лит., 1952. – 86 с.
4. *Про охорону природи Української РСР:* Закон УРСР від 30 червня 1960 р. // ВВР УРСР. – 1960. – № 23. – Ст. 175.
5. *Про ратифікацію Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат:* Закон України від 07.04.2004 р. № 1672-IV // ВВР України. – 2004. – № 32. – Ст. 383.
6. *Про охорону навколишнього природного середовища:* Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII // ВВР України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
7. *Про природно-заповідний фонд України:* Закон України від 16.06.1992 р. № 2456-XII // ВВР України. – 1992. – № 34. – Ст. 502.
8. *Лісовий кодекс України:* Закон України від 08.02.2006 р. № 3404-IV // ВВР України. – 2006. – № 21. – Ст. 170.
9. *Кодекс про адміністративні правопорушення.* – Х.: Одиссей, 2011. – 256 с.
10. *Борейко В.Е.* История охраны природы Украины X век – 1980 г. – К.: Киев. еколого-культ. центр, 2001. – С. 242.
11. *Там само.* – С. 46.
12. *Про проведення Весняної толоки з озеленення та благоустрою/ Указ Президента України* від 03.03.2008 р. № 186/2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/186/2008>.

УДК 349.6

І. О. ОНИЩЕНКО

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

Проаналізовано чинне законодавство України у сфері інформаційного забезпечення охорони навколишнього природного середовища в Україні та висунуто пропозиції щодо його вдосконалення. Зроблено висновки щодо необхідності чіткого закріплення на законодавчому рівні порядку реалізації інформаційного забезпечення охорони навколишнього природного середовища.

Ключові слова: охорона навколишнього природного середовища, інформування, екологічна інформація, екологічне законодавство.

Онищенко И. А. Правовое регулирование информационного обеспечения охраны окружающей среды в Украине

Проанализировано действующее законодательство Украины в сфере информационного обеспечения охраны окружающей природной среды в Украине и выдвинуты предложения по его совершенствованию. Сделаны выводы о необходимости четкого закрепления на законодательном уровне порядка реализации информационного обеспечения охраны окружающей природной среды.

© **ОНИЩЕНКО Ірина Олександрівна** – здобувач Івано-Франківського факультету Національного університету «Одеська юридична академія»

Ключевые слова: охрана окружающей среды, информирование, экологическая информация, экологическое законодательство.

Onyshchenko I. Legal regulation of informing in the environment in Ukraine

In the article considered the system of current legislation of Ukraine in information support of environmental protection in Ukraine and put forward proposals for its improvement. Conclusions on the need for of clear fixation in law order of informing in the environmental

Key words: environmental protection, informing, environmental information, environmental legislation.

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки передбачають дотримання встановленого порядку використання природних ресурсів. Він забезпечується низкою державно-правових засобів — організаційних, управлінських, регулятивних, контрольних, які зобов'язують суб'єктів екологічних правовідносин до виконання певних, покладених на них у рамках цих засобів, обов'язків¹. Одним з таких заходів є інформаційне забезпечення охорони навколишнього природного середовища.

У сучасних умовах екологічна інформація є основою для забезпечення охорони навколишнього природного середовища, екологічної безпеки та раціонального природокористування, покликана сприяти своєчасному прийняттю рішень щодо запровадження превентивних дій у цій сфері та ліквідації наслідків діяльності, що завдає шкоди довкіллю. Недостатньо повна, недостовірна інформація або її відсутність може стати причиною прийняття помилкових рішень з боку органів державної влади та інших уповноважених суб'єктів, призвести до значної та невідоротної шкоди довкіллю. Так, Конституція України у ст. 50 чітко визначила право кожного на вільний доступ до інформації про стан довкілля, а також право на її поширення². Водночас зазначеному праву кореспондує обов'язок відповідних суб'єктів поширювати екологічну інформацію з власної ініціативи, тобто без попереднього отримання звернень, запитів чи витребування інформації зацікавленими особами. Саме доведення до громадськості відомостей про стан довкілля і є основою здійснення інформування населення.

Екологічне інформаційне забезпечення покликане забезпечити відновлення, поліпшення й охорону природного середовища та природних ресурсів з метою розвитку продуктивних сил, що є одним з елементів концепції сталого розвитку. Необхідність встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі, зумовлює проведення такої державної політики, яка спрямована не лише на збереження природних ресурсів, їх відтворення і раціональне використання, але й забезпечення реалізації основних прав людини. Саме функція екологічного інформування повинна стати основою екологічної безпеки країни. Водночас чинне законодавство не повною мірою забезпечує ефективне правове регулювання відносин у цій сфері. На сьогодні немає чітких механізмів і особливостей практичного здійснення інформаційної діяльності. На законодавчому рівні слід чітко визначити процедуру поширення інформації про стан довкілля, закріпити функції державного управління у сфері екологічного інформування та гарантії реалізації громадянами права на вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища, а також вимоги, яким повинна відповіда-

ти екологічна інформація, правила збирання відомостей про стан навколишнього природного середовища, їх обробку, зберігання тощо.

Останніми роками в Україні зріс інтерес науковців-юристів до питання екологічної інформації. Слід зазначити, що проблемі екологічного інформування приділяють увагу провідні українські науковці, зокрема В.І. Андрейцев, Г.В. Анісімова, Г.І. Балюк, В.Д. Басай, С.П. Гавриш, А.П. Гетьман, В.І. Гордєєв, І.І. Каракаш, М.В. Краснова, В.В. Костицький, Н.Р. Малишева, В.Л. Мунтян, М.І. Малишко, В.К. Попов, Б.Г. Розовський, В.С. Шахов, Ю.С. Шемшученко, М.В. Шульга та ін. У їхніх працях висвітлюються особливості інформаційної діяльності, розкривається зміст поняття «екологічна інформація», аналізуються основні проблеми доступу до екологічної інформації, визначаються механізми забезпечення права громадян на екологічну інформацію тощо. Водночас різноманітність відносин у сфері інформування зумовлює необхідність більш ґрунтовного дослідження проблематики інформаційного забезпечення охорони довкілля.

Право на екологічну інформацію проголошено в Конвенції про доступ до інформації та участь громадськості у прийнятті рішень, доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього природного середовища (м. Оргус, 25 червня 1999 р.)³, яка є основним міжнародно-правовим актом у сфері екологічного інформування. Цей новий вид міжнародної угоди, яка встановлює не тільки взаємовідносини та обов'язки сторін як суб'єктів міжнародного права, а й внутрішні відносини держав з їх народами, громадськістю, покладає на органи управління обов'язок приймати рішення в умовах прозорості, підзвітності, відкритого доступу до інформації. Положення Конвенції спрямовані насамперед на захист права кожної людини нинішнього і прийдешніх поколінь жити в навколишньому середовищі, сприятливому для її життя і здоров'я⁴. Відповідно до ст. 5 Конвенції державні органи повинні мати у своєму розпорядженні екологічну інформацію, яка стосується роду їхньої діяльності, та постійно поновлювати її.

За роки незалежності України було зроблено певні кроки на шляху розроблення та закріплення у низці нормативно-правових актів поняття екологічної інформації, переліку відомостей, що складають її зміст, порядку здійснення організації екологічного інформаційного забезпечення та процедури надання відомостей про стан довкілля.

Одним із ключових актів у сфері інформаційного забезпечення охорони довкілля є Закон «Про охорону навколишнього природного середовища» від 26 червня 1991 р.⁵. Саме цей законодавчий акт заклав основи інформаційного забезпечення громадськості, закріпивши принцип гласності та право особи на екологічну інформацію. Це перший і найбільш прогресивний акт у цій сфері.

Відповідно до ст. 25¹ Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»⁶, яка стосується екологічного інформаційного забезпечення, спеціальний уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, його органи на місцях, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, діяльність яких може негативно вплинути або впливає на стан навколишнього природного середовища, життя і здоров'я людей, зобов'язані забезпечувати вільний доступ населення до інформації про стан довкілля. Ця функція державного управління полягає у доведенні до відома заінтересованої громадськості, органів та осіб, які приймають управлінські та інші рішення, даних, що стосуються питань екології та природних ресурсів. Саме

діяльність вищезазначених осіб покликана забезпечити доступ до наявних відомостей про стан довкілля, а отже, є однією з основ екологічної безпеки країни.

Ще одним законом, який визначає основи екологічного інформування, є Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р.⁷

Низка інших нормативно-правових актів, які регулюють ті чи інші спеціалізовані екологічні відносини, вказують на необхідність організації інформування населення про стан природних об'єктів, що становлять потенційну загрозу і ризик для навколишнього природного середовища. Так, закони України «Про природно-заповідний фонд»⁸, «Про охорону атмосферного повітря»⁹, «Про екологічну експертизу»¹⁰, «Про відходи»¹¹, «Про поводження з радіоактивними відходами»¹², «Про правовий режим території, що зазнала радіаційного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи»¹³, Водний кодекс України¹⁴ тощо відносять до повноважень місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування забезпечення інформування населення про стан тих чи інших природних об'єктів, подій чи явищ.

На момент підписання Україною в 1998 р. Оргузької конвенції вже була напрацьована певна законодавча база та прийнято низку законів у сфері інформаційного забезпечення громадськості про стан довкілля.

Україна однією з перших підписала Оргузьку конвенцію (25 червня 1998 р.). Законодавство України в основному потребувало лише удосконалення деяких механізмів для повної адаптації окремих положень Конвенції в разі її ратифікації. Так, було змінено закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про екологічну експертизу», «Про місцеве самоврядування в Україні» та Кодекс України про адміністративні правопорушення. Але вказані зміни не привели до суттєвих змін.

У червні 2008 р. під час зустрічі сторін Оргузької конвенції в Ризі Україна була визнана одним з найбільших її невиконавців, що перешкоджає встановленню демократичного суспільства в нашій державі. Міністерство охорони навколишнього природного середовища України втаємничує інформацію щодо стану транскордонних річок, випадків контрабанди видів флори і фауни, висновки державної екологічної експертизи, результати перевірки гідротехнічних споруд та об'єктів з обмеженим доступом та їх екологічний стан¹⁵. Це зумовлено тим, що досить часто положення законодавства щодо інформаційного забезпечення охорони навколишнього природного середовища ігноруються державними службовцями в процесі застосування ними дещо заплутаного інформаційного законодавства. Тому насамперед слід забезпечити реальне виконання приписів закону. У нормативно-правових актах, прийнятих державними органами влади, міститься чимала кількість положень щодо поширення екологічної інформації, водночас досить часто вони суперечливі до змістом.

Значним етапом в розвитку законодавства, що стосується інформаційного забезпечення охорони довкілля, стало прийняття 13 січня 2011 р. Верховною Радою України законів України «Про доступ до публічної інформації»¹⁶ та «Про внесення змін до Закону України «Про інформацію»¹⁷. Хоча слід констатувати, що в сфері доступу до інформації, крім строків (відповідь на запит щодо питань довкілля повинна надаватися негайно), принципово нічого не змінилося. Водночас чітко визначено співвідношення поняття «інформація про стан довкілля» та

поняття «екологічна інформація». Так, серед видів інформації Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про інформацію» вказує такий вид, як інформація про стан довкілля (екологічна інформація), тим самим ототожнюючи ці два терміни. Безумовно, з точки зору забезпечення доступу до екологічної інформації, ці нормативно-правові акти – величезний крок уперед.

Нині постає необхідність насамперед систематизувати законодавство у зазначеній сфері, тим самим створити належні умови для забезпечення реального доступу громадськості до інформації про стан довкілля, чітко визначити компетенцію державних органів щодо поширення такої інформації, закріпити на законодавчому рівні процедуру отримання та поширення інформації про стан довкілля, а також запровадити систему санкцій за невиконання чи неналежне виконання нормативно-правових актів, що стосуються екологічного інформування.

Велика кількість нормативно-правових актів, серед яких переважають підзаконні акти, що регулюють відносини у сфері екологічного інформування, не забезпечують належний доступ громадськості до відомостей про стан довкілля. Відповідну роль має відігравати не підзаконний акт, прийнятий одним із центральних органів виконавчої влади, а закон про екологічну інформацію та механізм здійснення інформаційного забезпечення. Це підвищить рівень правового регулювання екологічного інформування, підкреслить, що вказаним питанням у державі приділяється значна увага, і вони розглядаються як важлива складова екологічної політики України.

На законодавчому рівні слід чітко закріпити процедуру поширення інформації про стан довкілля, функції державного управління у сфері екологічного інформування та гарантії реалізації громадянами права на вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища тощо.

Отже, на сучасному етапі розвитку суспільних відносин в Україні постає необхідність створити ефективну правову базу, чітко визначити процедуру отримання, фіксації та обробки екологічної інформації, реально забезпечити можливість доступу громадськості до цих відомостей.

1. Тищенко Г.В. Екологічне право: Навчальний посібник для студентів юрид. вузів та факультетів. – К.: ТП Пресс, 2003. – С. 135. **2. Конституція** України в редакції від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР з наступними змінами і доповненнями // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. **3. Конвенція** ООН про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Оргуська конвенція) від 25 червня 1998 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_015. **4. Федоров О.** Розвиток екологічних прав людини у міжнародному праві // Право України. – 2001. – № 2. – С. 135. **5. Закон** України «Про охорону навколишнього природного середовища» в редакції від 25 червня 1991 року № 1264-ХІІ із наст. змінами і доп. // ВВР України. – 1991. – № 41. – Ст. 546. **6.** Там само. **7. Закон** України «Про інформацію» в редакції від 2 жовтня 1992 року № 2657-ХІІ із наст. змінами і доп. // ВВР України. – 1992. – № 48. – Ст. 650. **8. Закон** України «Про природно-заповідний фонд» в редакції від 16 червня 1992 року № 2456-ХІІ із наст. змінами і доп. // ВВР України. – 1992. – № 34. – Ст. 502. **9. Закон** України «Про охорону атмосферного повітря» в редакції від 16 жовтня 1992 року № 2707-ХІІ із наст. змінами і доп. // ВВР України. – 1992. – № 50. – Ст. 678. **10. Закон** України «Про екологічну експертизу» в редакції від 9 лютого 1995 року № 45/95-ВР із наст. змінами і доп. // ВВР України. – 1995. – № 8. – Ст. 54. **11. Закон** України «Про відходи» в редакції від 5 березня 1998 р. № 187/98-ВР із наст. змінами і

доп. // ВВР України. – 1998. – № 36-37. – Ст. 242. **12.** Закон України «Про поводження з радіоактивними відходами» в редакції від 30 червня 1995 року № 255/95-ВР із наст. змінами і доп. // ВВР України. – 1995. – № 27. – Ст. 198. **13.** Закон України «Про правовий статус території, що зазнала радіаційного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» в редакції від 27 лютого 1991 року № 791а-ХІІ із наст. змінами і доп. // ВВР України. – 1991. – № 16. – Ст. 198. **14.** *Водний кодекс України*: за станом на 14 липня 2011 року / Верховна Рада України. – К.: Парлам. вид-во, 1995. – 189 с. **15.** *Новий режим доступу до екологічної інформації: перша рефлексія громадськості* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.khpg.org/index.php?id=1295251520>. **16.** Закон України «Про доступ до публічної інформації» в редакції від 13 січня 2011 року № 2939-VI // ВВР України. – 2011. – № 32. – Ст. 314. **17.** Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про інформацію» в редакції від 13 січня 2011 року № 2938-VI // ВВР України. – 2011. – № 32. – С. 313.